

Raabizace a její vliv na proměnu vesnické zástavby na Hané. Příklad vesnic Rolsberk a Velký Týnec

Raabisation and Its Influence on the Transformation in Rural Development in the Haná Region: the Examples of the Villages of Rolsberk and Velký Týnec

Mgr. Martin Drozda, Ph.D.

Moravská zemská knihovna v Brně, Kounicova 65a, 601 87 Brno,
CZECH REPUBLIC

martin.drozda@mzk.cz

ORCID: 0000-0001-6181-1817

Abstract

Using two examples from the Haná region, the paper illustrates the influence of raabisation on the transformation of rural development. The first example is the newly established village of Rolsberk, which was constructed in the immediate vicinity of the village of Hodolany near Olomouc. The second example is an analysis of the transformation in the spatial arrangement of a manor farmstead in Velký Týnec, which was converted into a residential area with smallholdings and cottagers' houses. In both cases, attention is paid to the reconstruction in connection with raabisation and the subsequent building development to the present day.

Key words

Raabisation – village influenced by raabisation – dominikalists – Central Moravia (Rolsberk, Velký Týnec)

Acknowledgement / Funding

Studie vznikla na základě institucionální podpory dlouhodobého koncepčního rozvoje výzkumné organizace poskytované Ministerstvem kultury.

Raabizace, tedy pozemková reforma z poslední čtvrtiny 18. století, která spočívala v parcelaci vrchnostenských poplužních dvorů a rozdělení dominikálních pozemků mezi poddané, měla na vesnicích, kde byla provedena, široké dopady. Zpravidla proměňovala sociální strukturu vesnice, odstraňovala fyzické vykonávání robotních povinností a měnila také řadu vztahů

mezi vrchností a poddanými. Proměnu sociálního uspořádání vesnické komunity většinou doprovázela i proměna vesnické zástavby. V této souvislosti bývá nejčastěji zmiňováno zakládání nových vesnic na dominikální půdě.¹ Tyto nově vzniklé vesnice nabývaly různou podobu a velikost,² což bylo ovlivňováno jak množstvím dominikálu, jenž byl při jejich založení k dispozici, tak i oblastí, ve které vesnice vznikala. Kromě nových vsí na mnoha vesnicích docházelo také k vytváření dominikálních čtvrtí. Ty vznikaly výstavbou nových usedlostí na dominikální půdě i přestavbou budov vrchnostenských poplužních dvorů na dominikální usedlosti poddaných. Raabizace tak značně zasáhla do stavebního uspořádání mnoha vesnických lokalit. I když bývá význam raabizace někdy snižován, neboť nebyla provedena plošně, na Moravě, kde je tato reforma spojovaná především s Antonínem Valentinem Kaschnitzem,³ byla poměrně úspěšná a dotkla se v různé míře celé země, včetně oblasti úrodné Hané.

V minulosti již bylo upozorněno na některé vesnice, jež vznikly díky raabizaci na Hané,⁴ následující příspěvek chce poukázat na vliv raabizace na podobu dvou vesnických lokalit v tomto regionu, kterým nebyla ze stavebního hlediska dosud věnována větší pozornost, a sledovat i jejich stavební proměny v následujícím období. První z lokalit představuje raabizační vesnice Rolsberk, která byla vystavěna na katastru obce Hodolany (dnes součást Olomouce). Druhým případem je přestavba poplužního dvora ve Velkém Týnci, jenž se nacházel jen několik kilometrů od zmiňovaného Rolsberku. Oba případy spojuje, že se jednalo o vesnice, které patřily před rokem 1848 olomoucké kapitule sv. Václava, a raabizace na nich byla provedena z iniciativy státu v osmdesátých letech 18. století.⁵ Oba dvory, které byly při raabizaci parcelovány, byly mezi kapitulními dvory ty větší, a pozemky, které k nim patřily, se nacházely v úrodné oblasti. I když tyto dvě vesnice řada reálií spojovala, výsledná podoba proměny jejich zástavby byla značně rozdílná.

1 Viz KAZIMOUR, Josef: *K dějinám dělení velkostatků v 18. století*. Praha: Čes. odbor rady zemědělské, 1921; ČERNÝ, Václav: Pozemková reforma v 18. století. *Časopis pro dějiny venkova* 14, 1927, s. 17–48, 106–137, 197–220, 286–309; 15, 1928, s. 25–46, 287–325.

2 Viz KALÁB, Jiří: Familantské vsi a jejich umístění v krajině. In: Berková, Jana (ed.): *Historická sídla v kulturní krajině*. Praha: Národní památkový ústav, ú.o.p. středních Čech v Praze, 2018, s. 58–63.

3 Viz CHROUST, Jan: K robotní abolicí na Moravě v letech 1777–1789. *Časopis Matice moravské* 88, 1969, s. 233–257.

4 KALÁB, Jiří: Familantské vesnice na jižní Hané. In: *Sborník Národního památkového ústavu – územního odborného pracoviště v Olomouci 2007*. Olomouc: Národní památkový ústav, ú.o.p. v Olomouci, 2008, s. 41–49; ŠKABRADA, Jiří: *Nástin vývoje vesnických půdorysů a plužin v Čechách. K výpovědní schopnosti map stabilního katastru*. Brno: SOVAMM, 2022, s. 156–157.

5 DROZDA, Martin: *Vesnická obec na Moravě mezi osvícenstvím a zrušením poddanství na příkladu privátních statků olomoucké kapituly*. Brno: Matice moravská, 2023, s. 262–276.

Raabizační vesnice Rolsberk

Parcelací hodolanského vrchnostenského dvora vznikla v roce 1785 nová vesnice, která získala po tehdejšími držiteli Hodolan, kanovníku Josefu Ignáci z Rolsberga, označení *Rolsberk* (*Rollsberg*). Katastr Rolsberku vznikl vyčleněním části hodolanského katastru, vlastní vesnická zástavba byla rozprostřena jižně od Hodolan podél silnice směřující na Přerov a přímo navazovala na hodolanský intravilán. Vesnici tvořilo celkem 28 zemědělských usedlostí, přičemž na základě indikační skici obou vesnic z roku 1834⁶ a nedatované mapy,⁷ podle podoby krajiny pravděpodobně o něco málo starší, vzniklo na východní straně silnice deset a na západní straně osmnáct usedlostí. Dělicí linii mezi Rolsberkem a Hodolany tvořila (s výjimkou hostince) cesta směřující z Olomouce do Hranic na Moravě. Jednotlivé usedlosti mají na obou mapách nejednotný půdorys, z čehož lze vyzovovat, že vesnice nevznikla podle typizovaného plánu totožných stavení. Mezi jednotlivými usedlostmi se většinou nacházela menší mezera, výjimku tvořily usedlosti čp. 3–4 a 19–23, které na sebe přímo navazovaly. V případě budov čp. 19–23 se mohlo teoreticky jednat o část původního korpusu vrchnostenského dvora, jehož přestavbou mohly tyto statky vzniknout.⁸

Rolsberští familianti získali k hospodaření okolo dvou jiter pozemků, tedy něco málo přes jeden hektar, kromě tří, kteří obdrželi 4, resp. 5 jiter půdy.⁹ Tito dominikalisté vytvořili už po založení vesnice vlastní obec, která měla svou vlastní poddanskou samosprávu (rychtář, pudmistři, konšelé) a obecní pečeť. Obec disponovala také obecními pozemky, zejména pastvinami, které se ale nacházely až severně od Hodolan. Ještě před rokem 1834, ze kterého pochází indikační skica Hodolan a Rolsberku, vznikla v Rolsberku také čtyři domkařská stavení, která se nacházela částečně na severní části zástavby Rolsberku, částečně na okraji pastviny severně od Hodolan. Podle vceňovacích operátů stabilního katastru z čtyřicátých let 19. století byly všechny domy v osadě Rolsberk postaveny z nepálených cihel, byly pokryty doškovou střešou a měly být v dobrém stavu.¹⁰

Agrární charakter vesnice se začal v druhé polovině 19. století postupně proměňovat pod vlivem industrializace Hodolan a jejich okolí. Na tehdy již společném katastru Hodolan a Rolsberku vzniklo několik průmyslových objektů, které

6 Moravský zemský archiv v Brně (dále MZA v Brně), fond D9, sign. 696. Dostupné z: <https://www.mza.cz/indikacniskici/skica/detail/994> (cit. 8. 10. 2024).

7 Státní okresní archiv Olomouc (dále SOKA Olomouc), fond Sběrka map a plánů, sign. XXXII/17.

8 Plán dvora se zachoval ve fondu velkostatku, viz Zemský archiv v Opavě (dále ZA Opava), pobočka Olomouc, fond Metropolitní kapitula Olomouc, kart. 318, sign. G8/1, f. 2.

9 MZA v Brně, fond D6, kniha 180.

10 MZA v Brně, fond D8, kart. 273, sign. 696.

Obr. 1. Nedatovaná mapa vesnic Hodolany a Rolsberk pravděpodobně z 20. nebo 30. let 19. století. SOkA Olomouc, fond Sbirka map a plánů SOkA v Olomouci, sign. XXXII/17.

vytvářely značnou poptávku po pracovní síle.¹¹ V důsledku toho zaznamenal Rolsberk na přelomu 19. a 20. století čilý stavební ruch, o čemž nás poměrně dobře informují prameny o soukromé výstavbě zachované ve fondu archivu města Hodolan.¹² Z nich se dovídáme, že v této době docházelo k výraznému zahušťování zástavby, kdy byly zastavovány mezery mezi jednotlivými usedlostmi,¹³ nové byty vznikaly také jejich výstavbou ve dvorech.¹⁴ Z dokumentace také zjišťujeme, že některé domy byly kompletně demolovány a nahrazeny novostavbami.¹⁵

20. století vedlo k ještě výraznější proměně zástavby Rolsberku, což tuto vesnici spojuje svým osudem s řadou dalších raabizačních vesnic, které vznikly nedaaleko velkých měst. Jejich postupný růst vedl ke splynutí vesnické zástavby s tou městskou a někdy i likvidaci její části za účelem výstavby větších budov majících jiný než zemědělsko-hospodářský účel. Proměnu vnímání okolí vesnice Rolsberk

11 VIDLIČKA, Jiří: *Dějiny zapomenutého města Hodolan. Osudy největší české obce před branami Olomouce*. Olomouc: Votobia, 2005, s. 36–41.

12 SOkA Olomouc, fond Archiv města Hodolany, kart. 5, sign H, inv. č. 71.

13 Tamtéž, složka čp. 3.

14 Tamtéž, složka čp. 31.

15 Tamtéž, složka čp. 2.

Obr. 2. Mapa projektovaných ulic v oblasti vesnice Rolsberk z roku 1910. SOkA Olomouc, fond Sbirka map a plánů SOkA Olomouc, sign. I/55.

dokládá i projektování uliční sítě v jejím okolí zobrazené na mapě z roku 1910 (obr. 2).¹⁶ Na místech obdělávaných pozemků měly nově vznikat obytné plochy a nadále docházelo i k rozšiřování průmyslových objektů. K narušení stavebního uspořádání vesnické zástavby došlo na konci dvacátých let 20. století při výstavbě orlovný, nacházející se na rozhraní mezi Hodolany a Rolsberkem. Ta byla potom na začátku čtyřicátých let 20. století přestavěná na divadlo.¹⁷ V osmdesátých letech 20. století již narušenou dispozici vesnice ještě více poškodilo vybudování křižovatky u tohoto divadla, která prochází severní částí rolsberské obce. Do dnešní doby tak zůstala zachována jen jižní část původní vesnice, navíc významně přestavěná v průběhu 19. a 20. století. Na specifickou historii této lokality ale dodnes upozorňuje název ulice (Rolsberská).

16 SOkA Olomouc, fond Sbirka map a plánů, sign. I/55. Dostupné z: <https://digi.archives.cz/da/permalink?xid=355080459386428DA9004C03AD7F50FA&scan=476f09f0b6264cdd8693287c73534bc0> (cit. 8. 10. 2024).

17 JAVORIN, Alfred: *Divadla a divadelní sály v českých krajích I. Divadla*. Praha: Nakladatelství umění lidu, 1949, s. 151.

Přestavba vrchnostenského dvora ve Velkém Týnci

I když byl vrchnostenský dvůr ve Velkém Týnci rozsahem svých pozemků větší než dvůr v Hodolanech,¹⁸ na kterém vznikla raabizační vesnice Rolsberk, v důsledku jeho zrušení nová vesnice nevznikla. Parcelace tohoto dvora je tak dokladem na Moravě poměrně rozšířeného modelu raabizace, ve kterém došlo pouze ke stavebním úpravám v rámci intravilánu vesnice. V těchto případech docházelo zpravidla k přestavbě budov poplužního dvora na zemědělské usedlosti a někdy i výstavbě dalších menších statků v již existující vesnici.

Pro parcelaci týneckého dvora bylo určující, že na této vesnici existovala vrstva dominikalistů (dominikálních domkařů) už od poloviny 18. století. Tehdy tam totiž vyčlenil držitel vesnice menší dominikální pozemek k výstavbě domkařské čtvrti zvané „Chaloupky“.¹⁹ Nově vzniklá čtvrť byla tvořena oboustranně zastavěnou ulicí, která stála stranou vesnické zástavby na rovině pod kostelem. Když v roce 1787 došlo ve Velkém Týnci k parcelaci tamního vrchnostenského dvora, distribuci dominikálních pozemků významně ovlivnila existence těchto dominikálních domkařů. Ti získali více než polovinu z rozdělovaných pozemků,²⁰ čímž se z nich stali malorolníci, avšak na rozdíl od rolsberských poddaných, aniž by vytvořili vlastní obec a získali vlastní poddanskou samosprávu. Předání dominikálních pozemků těmto domkařům zároveň v podstatě neovlivnilo stavební uspořádání vesnice. Nejvýznamnější stavební proměnu tak nakonec doznal areál samotného vrchnostenského dvora, který se nacházel na vyvýšenině nad vesnicí v sousedství zámku a kostela (obr. 3, 4).

Vrchnostenský dvůr měl mít podle značně nepřesné mapy 1. vojenského mapování zhruba čtvercový půdorys.²¹ Podrobnější informace o jeho dispozici se z pramenů bohužel nedovídáme, nejstarší nákres prostoru dvora představuje až indikační skica z roku 1833 (obr. 3), která však vznikla s až téměř padesátiletým odstupem po parcelaci dvora.²²

Na základě indikační skici a dalšího spisového materiálu reflektujícího provedení raabizace, zejména parcelačních tabel, můžeme rekonstruovat i přestavbu tohoto vrchnostenského dvora. Pro jeho další osud bylo klíčové rozhodnutí, že budovy dvora poslouží jako základ pro vznik čtyř nových dominikálních usedlostí. Tři z nich vznikly přestavbou východního traktu dvora a poslední vznikla z části západního křídla. V tom vznikly i další dvě stodoly, které náležely novým dominikálním usedlostem. Jižní trakt stájí a chlévů si pro svou potřebu zakoupil

18 DROZDA, Martin: *Vesnická obec na Moravě...*, c. d., s. 272.

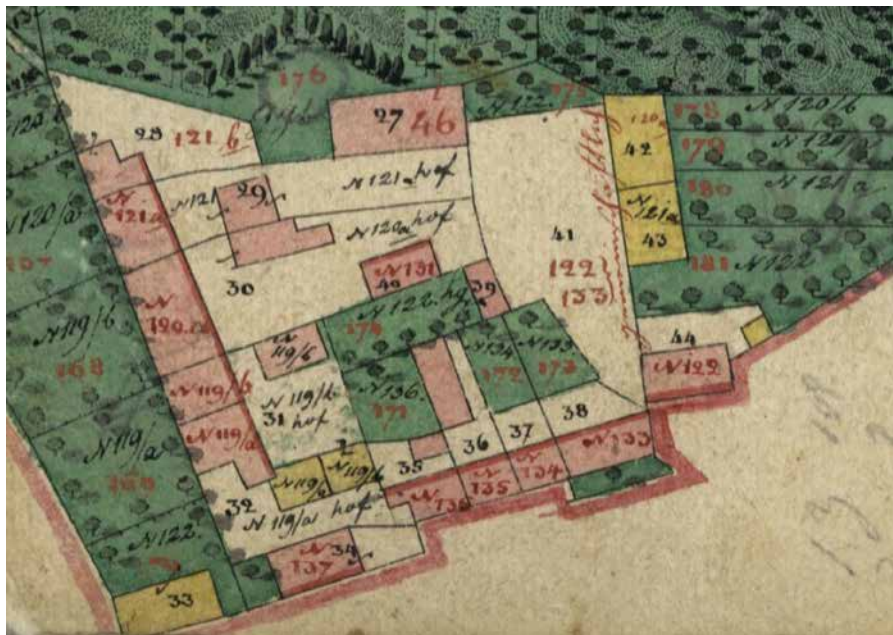
19 SOKA Olomouc, fond Písemnosti Dr. Václava Nešpora, kart. 9, inv. č. 26, nestránkováno.

20 ZA Opava, pobočka Olomouc, fond Metropolitní kapitula Olomouc, sign. E II. 69, inv. č. 3040.

21 Dostupné z: http://oldmaps.geolab.cz/map_viewer.pl?lang=cs&map_root=1vm&map_region=mo&map_list=m039 (cit. 16. 7. 2024).

22 MZA v Brně, fond D9, sign. 2865. Dostupné z: <https://www.mza.cz/indikacniskici/skica/detail/4064> (cit. 8. 10. 2024).

Obr. 3. Prostor bývalého vrchnostenského dvora ve Velkém Týnci na indikační skice z roku 1833. MZA v Brně, fond D9, sign. 2865.

týnecký rychtář, který ho však později prodal čtyřem místním poddaným, a ti si toto hospodářské stavení přestavěli na čtyři domy.²³ V severní části prostoru dvora se v 19. století nacházela rozsáhlá budova, která tvořila hospodářské zázemí místního zámku. Nacházela se v ní stáj pro koně, chlévy pro krávy a prasata a prostor pro uskladnění dřeva i krmiva pro koně a dobytek.²⁴ Kromě toho vzniklo několik staveb také uvnitř původního nádvoří. Příklad přestavby vrchnostenského dvora ve Velkém Týnci je tak dokladem transformace rozsáhlého hospodářského areálu poplužního dvora na vesnickou čtvrť, ve které se posléze nacházely jak středně velké zemědělské dominikální usedlosti, tak domy pro místní domkaře.

Areál bývalého vrchnostenského dvora se od roku 1833 do konce 19. století příliš nezměnil, což dokládá mapa tohoto prostoru z roku 1885.²⁵ Půdorysnou stabilitu

23 DROZDA, Martin: Konstituování venkovské elity na Moravě. Rychtář František Marek a raabizace ve Velkém Týnci. In: Kovářová, Kateřina - Sviták, Zbyněk (eds.): *Historie 2015/2016. Sborník prací z celostátní studentské vědecké konference Brno 21.- 22. dubna 2016*. Brno: Masarykova univerzita, 2017, s. 190-215.

24 ZA Opava, pobočka Olomouc, fond Metropolitní kapitula Olomouc, inv. č. 9784, mapa 26.

25 ZA Opava, pobočka Olomouc, fond Metropolitní kapitula Olomouc, inv. č. 9809, mapa 52.

Obr. 4. Letecký snímek prostoru kostela, zámku a bývalého vrchnostenského dvora (vpravo) ve Velkém Týnci z doby mezi lety 1934 a 1935. SOkA Olomouc, fond Sběrka obrazového a fotografického materiálu SOkA Olomouc, sign. XIV/123, inv. č. 1525.

areálu i v následujícím období dosvědčuje letecký snímek z roku 1934/1935 (obr. 4).²⁶ Podle něj sice v prostoru bývalého nádvoří vznikly některé menší stavby, základní členění na dříve vzniklé dominikální usedlosti a domy však zůstalo zachováno. Teprve druhá polovina 20. století začala přinášet větší proměny zástavby tohoto areálu. Jednalo se zejména o úplný zánik rozsáhlé budovy sloužící jako hospodářské zázemí zámku, vznik silnice vedoucí přes samotný dvůr, po roce 2001 i zboření domu čp. 137²⁷ (dnes čp. 710) a hospodářských budov u nemovitosti čp. 122 (dnes čp. 178) a jejich nahrazení moderní zástavbou, jakož i výstavbu novostavby rodinného domu v prostoru již zmiňované hospodářské budovy, která byla součástí zámeckého areálu. Současný stav tak dosud částečně zachovává dispozici původního vrchnostenského dvora a jeho připomínkou je i název ulice, jež jím v současnosti prochází (Dvůr). Zejména v posledních dvaceti letech je ale tento prostor značně narušován postupnými stavebními úpravami, které často vedou k nevratným změnám tohoto specifického dokladu transformace vrchnostenského dvora na svěbytnou vesnickou čtvrtě.

26 SOkA Olomouc, fond Sběrka obrazového a fotografického materiálu Státního okresního archivu Olomouc, sign. XIV/123, inv. č. 1525. Dostupné z: <https://digi.archives.cz/da/permalink?xid=7BD8B8AD49824E-A1A8F48B7D7D5E505E&scan=57cc93ad2f0c435bab35ca6565ec1877> (cit. 8. 10. 2024).

27 Číslování domů v textu je podle indikační skici stabilního katastru, pokud není uvedeno jinak.

Závěr

Nedílnou součástí raabizace byla proměna zástavby vesnic. Při parcelaci dvorů stojících stranou vznikaly mnohdy nové vsi a u dvorů stojících uvnitř intravilánu docházelo většinou k jejich přestavbám na zemědělské usedlosti. Tyto stavební úpravy ovlivňují podobu těchto vesnic někdy do současnosti. Dokladem toho jsou i dvě lokality na Hané, na kterých raabizace proběhla: Hodolany-Rolsberk a Velký Týnec. Zatímco z hodolanského dvora vznikla nová vesnice Rolsberk, která přímo navazovala na vesnickou zástavbu Hodolan, ve Velkém Týnci přinesla raabizace především přestavbu prostoru vrchnostenského dvora v těsné blízkosti tamního zámku. I když došlo v průběhu 19. a 20. století ke značným stavebním úpravám zmiňovaných lokalit, jejich podoba je více či méně ovlivněna raabizačními dodnes. A zatímco jednotlivým raabizačním vesnicím byla v minulosti už pozornost částečně věnována, přestavby dvorových budov zatím zůstávají spíše stranou zájmu přesto, že představují velmi specifickou kapitolu vesnické architektury.

Prameny

Moravský zemský archiv v Brně

D6, Josefínský katastr, kniha 180, Rolsberk.

D8, Stablní katastr – vceňovací operáty, karton 273, sign. 696, Hodolany a Rolsberk.

D9, Stablní katastr – indikační skici, sign. 696, Hodolany a Rolsberk, sign. 2865, Velký Týnec.

Státní okresní archiv Olomouc

Archiv města Hodolany, karton 5, sign H, inv. č. 71, Soukromá výstavba Rolsberk (1898–1914).

Písemnosti Dr. Václava Nešpora, karton 9, inv. č. 26, Dějiny Velkého Týnce (rukopis).

Sbírka map a plánů SOkA v Olomouci, sign. I/55, Zastavovací plán Hodolan (1910), sign. XXXII/17, Plán Hodolan a Rolsberka (zač. 19. století).

Sbírka obrazového a fotografického materiálu SOkA Olomouc, sign. XIV/123, inv. č. 1525, Letecký snímek obce Velký Týnec (1934–1935).

Zemský archiv Opava, pobočka Olomouc

Metropolitní kapitula Olomouc, karton 318, sign G8/1, Správa prebendy v Hodolanech (1654–1836); sign. E II. 69, inv. č. 3040, Parcelovací tabella dvora ve Velkém Týnci (1799); inv. č. 9784, mapa 26, Půdorys kapitulní prebendy ve Velkém Týnci (1862); inv. č. 9809, mapa 52, Katastrální mapa Velký Týnec (1885).

Literatura

- ČERNÝ, Václav: Pozemková reforma v 18. století. *Časopis pro dějiny venkova* 14, 1927, s. 17–48, 106–137, 197–220, 286–309; 15, 1928, s. 25–46, 287–325.
- DROZDA, Martin: Konstituování venkovské elity na Moravě. Rychtář František Marek a raabizace ve Velkém Týnci. In: Kovárová, Kateřina – Sviták, Zbyněk (eds.): *Historie 2015/2016. Sborník prací z celostátní studentské vědecké konference Brno 21.– 22. dubna 2016*. Brno: Masarykova univerzita, 2017, s. 190–215.
- DROZDA, Martin: *Vesnická obec na Moravě mezi osvícenstvím a zrušením poddanství na příkladu privátních statků olomoucké kapituly*. Brno: Matické moravská, 2023.
- CHROUST, Jan: K robotní aboliční na Moravě v letech 1777–1789. *Časopis Matice moravské* 88, 1969, s. 233–257.
- JAVORIN, Alfred: *Divadla a divadelní sály v českých krajích I. Divadla*. Praha: Nakladatelství umění lidu, 1949.
- KALÁB, Jiří: Familantské vesnice na jižní Hané. In: *Sborník Národního památkového ústavu – územního odborného pracoviště v Olomouci 2007*. Olomouc: Národní památkový ústav, ú.o.p. v Olomouci, 2008, s. 41–49.
- KALÁB, Jiří: Familantské vsi a jejich umístění v krajině. In: Berková, Jana (ed.): *Historická sídla v kulturní krajině*. Praha: Národní památkový ústav, ú.o.p. středních Čech v Praze, 2018, s. 58–63.
- KAZIMOUR, Josef: *K dějinám dělení velkostatků v 18. století*. Praha: Čes. odbor rady zemědělské, 1921.
- ŠKABRADA, Jiří: *Nástin vývoje vesnických půdorysů a plužin v Čechách. K výpočetní schopnosti map stabilního katastru*. Brno: SOVAMM, 2022.
- VIDLIČKA, Jiří: *Dějiny zapomenutého města Hodolan. Osudy největší české obce před branami Olomouce*. Olomouc: Votobia, 2005.

Internetové zdroje

- Mapy 1. vojenského mapování. Dostupné z: http://oldmaps.geolab.cz/map_root.pl?lang=cs&map_root=1vm (cit. 19. 8. 2024).